

2025
№3

ISSN 3060-527X

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR.

XALQARO ILMIY METODIK JURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC METHODOLOGICAL JOURNAL

**TA'LIMDA ISTIQBOLLI
IZLANISHLAR**

Xalqaro ilmiy-metodik jurnal

**ПЕРСПЕКТИВНЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ**

Международный научно-методический
журнал

**PROSPECTIVE RESEARCH IN
EDUCATION**

International scientific methodological journal

№ 3-son, 1-qism, 2025-yil

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2024 - yil 7 - iyundagi 355-son qarori bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:

Tilavov Muxtor Hasan o'g'li
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta'limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Romm Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta'lim instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Eko Sri Margianti - Gunadarma universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Indoneziya).

Xamidov Obidjon Xafizovich - Buxoro davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor.

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O'quv-uslubiy faoliyatni takomillashtirish boshqarma boshlig'i).

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini mudiri).

Saidov Azamat Ismoilovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor (Samarqand davlat chet tillar instituti magistratura bo'limi boshlig'i).

Qodirov Azizjon Anvarovich - iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent (Buxoro davlat universiteti Tabiiy fanlar va agrobiotexnologiya fakulteti dekani).

Davlatov Suxrob Sayitjonovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti O'quv-uslubiy departament boshlig'i).

Adizov Bobir Baxtiyorovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat universiteti Moliyalashtirish, iqtisodiy rivojlantirishni rejalashtirish departamenti boshlig'i).

Paxrutdinov Shukriddin Ilyosovich - siyosiy fanlar doktori, professor. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasini professori.

Akramova Shaxnoza Abrorovna - pedagogika fanlari nomzodi, professor (O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, Harbiy-vatanparvarlik, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya va yoshlar bilan ijtimoiy ishlash kafedrasini boshlig'i, podpolkovnik).

Mamanazarova Nargiza Komildjanovna - pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent. Oriental universitetining "Iqtisodiyot va turizm" kafedrasini professori.

Ostanov Shuhrat Sharifovich - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti psixologiya kafedrasini dotsenti).

Rustamov Shavkat Shuhrat o'g'li - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini dotsenti).

Dilova Nargiza Gaybullayevna - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Kengash kotibi).

Olimov Shirinboy Sharofovich - pedagogika fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti Pedagogika kafedrasini mudiri).

Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor (Buxoro davlat universiteti Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasini mudiri).

G'ofurov Azizbek Umarjonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent, (Farg'ona davlat universiteti Magistratura bo'limi boshlig'i).

Imatova Dilafruz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini dotsenti).

Ataboyev Nozimjon Bobojon o'g'li - filologiya fanlari doktori, professor (Buxoro davlat universiteti xorijiy tillar fakulteti dekani).

Atayeva Mexriniso Farxodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Geliofizika, qayta tiklanuvchi energiya manbaalari va elektronika kafedrasini dotsenti).

Xotamov Shuxrat Nosirovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy texnik instituti Gumanitar va ijtimoiy fanlar kafedrasini dotsenti).

Turdiyev Bexruz Sobirovich - falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Yurisprudensiya, ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrasini dotsenti).

Fayziyeva Umida Asadovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Inson resurslarini boshqarish departamenti boshlig'i).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar kafedrasini dotsenti).

Axmadov Nazirjon Rahmat o'g'li - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasini katta o'qituvchisi).

Uzoqov Asliddin Mexritdinovich - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (Buxoro davlat pedagogika instituti Harbiy ta'lim fakulteti boshlig'ining o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari).

Ataxojayeva Shaxlo Anvarovna - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (University of Business and Science Oliy ta'lim muassasasi "Ilmiy tadqiqot, innovatsiyalar, ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi" boshlig'i).

Mas'ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li - Buxoro davlat universiteti Psixologiya kafedrasini o'qituvchisi

EDITOR-IN-CHIEF:

Tilavov Mukhtor Hasan o'g'li

Doctor of Philosophy in Psychology (PhD),
associate docent

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Kuleshov Valeriy Vladimirovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Sciences (Ukraine).

Andrienko Yelena Vasilyevna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of Physics, Mathematics, Information, and Technology Education, Novosibirsk, Russia).

Romm Tatyana Aleksandrovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of History, Humanities, and Social Education, Novosibirsk, Russia).

Eko Sri Margianti – Rector of the Gunadarma University, Doctor of Economic Sciences, Professor (Indonesia).

Khamidov Obidjon Khafizovich – Rector of Bukhara State University, Doctor of Economic Sciences, Professor.

Zaripov Lachin Rustamovich – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Scientific-Research Center for the Development of Higher Education under the Ministry of Higher Education, Science, and Innovations of the Republic of Uzbekistan).

Nazarov Akmal Mardonovich – Doctor of Psychology (DSc), Professor (Head of the Department of Psychology, Bukhara State University).

Saidov Azamat Ismoilovich – Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Head of the Master's Department at the Samarkand State Institute of Foreign Languages).

Qodirov Azizjon Anvarovich – Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor (Dean of the Faculty of Natural Sciences and Agro-Technology at Bukhara State University).

Davlatov Suhrob Sayitjonovich – PhD in Economics, Associate Professor (Head of the Academic and Methodological Department, Bukhara State University).

Adizov Bobir Baxtiyorovich – PhD in Economics, Associate Professor (Head of the Department of Financial Management and Economic Development Planning, Bukhara State University).

Rakhutdinov Shukriddin Ilyosovich – Doctor of Political Sciences, Professor (Professor of the "Economics and Tourism" Department at the Oriental University).

Akramova Shakhnoza Abrorovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor (Head of the Department of Military-Patriotic, Spiritual-Educational Education, and Social Work with Youth at the University of Public Safety of the Republic of Uzbekistan).

Mamanazarova Nargiza Komildjanovna – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor. Professor at the "Economics and Tourism" Department at Oriental University.

Ostanov Shuhrat Sharifovich – PhD in Psychology (Associate Professor at the Psychology Department of Bukhara State University).

Rustamov Shavkat Shuhrat o'g'li – PhD in Psychology (Associate Professor at the Psychology Department of Bukhara State University).

Dilova Nargiza Gaybullayevna – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Secretary of the Council of Bukhara State University).

Olimov Shirinboy Sharofovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Head of the Pedagogy Department at Bukhara State University).

Hamroyev Alijon Roziqulovich – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Head of the Department of Primary Education Methodology at Bukhara State University).

G'ofurov Azizbek Umarjonovich – Doctor of Psychology (DSc), Associate Professor (Head of the Master's Program at Fergana State University).

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna – PhD in Psychology (Associate Professor at the Psychology Department of Bukhara State University).

Ataboyev Nozimjon Bobojon o'g'li – Doctor of Philology, Professor (Dean of the Faculty of Foreign Languages at Bukhara State University).

Atayeva Mexriniso Farxodovna – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor at the Department of Geophysics, Renewable Energy Sources, and Electronics at Bukhara State University).

Xotamov Shuxrat Nasirovich – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor at the Department of Humanities and Social Sciences at the Military Technical Institute of the National Guard of the Republic of Uzbekistan).

Turdiyev Behruz Sobirovich – Doctor of Philosophy (PhD) (Associate Professor at the Department of Jurisprudence and Social-Political Sciences at Bukhara State University).

Fayziyeva Umida Asadovna – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor, Head of the Department of Human Resources Management at Bukhara State University).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor at the Department of Information Systems and Digital Technologies at Bukhara State University).

Ahmadov Nazirjon Rahmat o'g'li – PhD in Psychology (Lecturer at the Psychology Department of Bukhara State University).

Uzokov Asliddin Mexritdinovich – PhD in Pedagogical Sciences (Associate Professor, Deputy Dean for Academic Affairs, Bukhara State Pedagogical Institute, Faculty of Military Education).

Atakhodzhayeva Shakhlo Anvarovna – PhD in Psychology (Associate Professor, Head of the Research, Innovations, and Pedagogical Staff Training Department at the University of Business and Science).

Responsible Secretary: Dehkonboyev Shohjahon Oybek o'g'li – lecturer, psychology department, Bukhara state university.

Safoyev Hasan Aminovich,
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

SPORTCHILARNING QAROR QABUL QILISH STRATEGIYALARI VA ULARNING SHAXSIY XUSUSIYATLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Annotatsiya: Mazkur maqolada sportchilarning qaror qabul qilish strategiyalari va ularning shaxsiy xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlik psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida sportchilarning qaror qabul qilish jarayonida individual psixologik omillar, jumladan, temperamenti, stressga chidamliligi, impulsivligi va intellektual moslashuvchanligi qanday rol o'ynashi o'rganiladi. Qaror qabul qilish strategiyalari sport natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatib, sportchining intuitsiyasi, analitik fikrlashi, reflektiv yondashuvi va tezkor reaksiya berish qobiliyatlari orqali shakllanadi.

Kalit so'zlar: Sport psixologiyasi, qaror qabul qilish strategiyalari, shaxsiy xususiyatlar, temperamental omillar, stressga chidamlilik, intuitiv qaror qabul qilish, analitik fikrlash, reflektiv yondashuv, impulsivlik, sportda mental tayyorgarlik.

Аннотация: В данной статье анализируется взаимосвязь стратегий принятия решений спортсменами и их личностных характеристик с психологической точки зрения. В ходе исследования изучается роль индивидуальных психологических факторов, таких как темперамент, стрессоустойчивость, импульсивность и интеллектуальная адаптивность, в процессе принятия решений спортсменами. Стратегии принятия решений оказывают непосредственное влияние на спортивные результаты, формируясь через интуицию спортсмена, аналитическое мышление, рефлексивный подход и способность к быстрой реакции.

Ключевые слова: Спортивная психология, стратегии принятия решений, личностные характеристики, темпераментные факторы, стрессоустойчивость, интуитивное принятие решений, аналитическое мышление, рефлексивный подход, импульсивность, ментальная подготовка в спорте.

Annotation: This article analyzes the relationship between athletes' decision-making strategies and their personal characteristics from a psychological perspective. The study examines the role of individual psychological factors such as temperament, stress resilience, impulsivity, and intellectual adaptability in the decision-making process of athletes. Decision-making strategies directly affect sports performance, shaping through athletes' intuition, analytical thinking, reflective approach, and rapid response abilities.

Key words: Sports psychology, decision-making strategies, personal characteristics, temperamental factors, stress resilience, intuitive decision-making, analytical thinking, reflective approach, impulsivity, mental preparation in sports.

Kirish. Sport psixologiyasida qaror qabul qilish jarayonlari va sportchilarning shaxsiy xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlik muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri bo'lib, sport natijalari ko'pincha sportchilarning murakkab sharoitlarda qanday qaror qabul qilishiga bog'liq bo'ladi. Qaror qabul qilish – bu faqatgina jismoniy harakatlarni boshqarish emas, balki tafakkur jarayonining murakkab psixologik asoslariga tayanuvchi jarayon bo'lib, sportchi o'zining strategik fikrlashi, intuitiv reaksiyalari va stressga chidamliligi orqali muvaffaqiyatga erishadi yoki natijalarini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, qaror qabul qilish jarayonlarining individual psixologik omillar bilan bog'liqligini chuqur tahlil qilish sportchilarning natijalarini yaxshilash va ularning psixologik tayyorgarligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sportchilarning qaror qabul qilish uslubi ularning temperamentiga, tajribasiga va stressga bardoshlilik darajasiga bog'liq. Masalan, yuqori tajribali sportchilar o'z qarorlarini intuitiv yondashuv asosida qabul qilishi mumkin, chunki ularning miya faoliyati ilgari o'rganilgan naqsh va reflekslarga tayangan holda avtomatik tarzda javob qaytaradi. Boshqa tomondan, ayrim sportchilar vaziyatni batafsil tahlil qilib, analitik

fikrlash orqali qaror qabul qilishga moyil bo'ladilar. Shuningdek, sportning turiga qarab qaror qabul qilish strategiyalari ham o'zgarishi mumkin: individual sport turlarida sportchi o'zining ichki instinktlariga ko'proq tayanishi mumkin bo'lsa, jamoaviy sport turlarida qaror qabul qilish ko'pincha jamoadagi kommunikatsiya va muvofiqlik darajasi bilan belgilanadi.

Shaxsiy xususiyatlarning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sirini o'rganish sportchilarning intellektual moslashuvchanligini oshirish, stress sharoitida ularning psixologik chidamliligini mustahkamlash va optimal qaror qabul qilish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim o'rin tutadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada sportchilarning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'sir etuvchi individual psixologik omillar, temperament va stressga chidamlilik darajasining ushbu jarayondagi o'rnini tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari sport psixologiyasi sohasida yangi amaliy yondashuvlarni ishlab chiqishga va sportchilarning musobaqa davomida samarali qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishi kutilmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Sport psixologiyasi va qaror qabul qilish jarayonlari bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sportchilarning qaror qabul qilish uslubi ularning individual xususiyatlari, temperamentlari, stressga chidamlilik darajasi va tajribasi bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu masalani o'rganish bo'yicha turli yondashuvlar mavjud bo'lib, ularning har biri sport natijalariga ta'sir qiluvchi psixologik mexanizmlarni chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Qaror qabul qilish strategiyalarining nazariy asoslari G'arbiy olimlardan **Daniel Kahneman (2011)** tomonidan taklif qilingan "*Thinking, Fast and Slow*" (tez va sekin fikrlash) nazariyasi sportchilar tomonidan qabul qilinadigan qarorlarni ikki asosiy modelga ajratadi: intuitiv va analitik fikrlash. Ushbu tadqiqot sportchilarning tezkor va shoshilinch qaror qabul qilish holatlarida avtomatik reflekslarga asoslangan intuitiv qarorlarni ko'proq qo'llashini, tahlil qilish va oldindan rejalashtirish talab qilinadigan vaziyatlarda esa analitik qaror qabul qilish strategiyalaridan foydalanishini ko'rsatadi.

Sportchilarning qaror qabul qilish jarayonlarini tahlil qilgan **Raab va Gigerenzer (2015)** sport psixologiyasida *evristik yondashuv* usulini ilgari surib, sportchilarning tezkor qaror qabul qilish qobiliyatining tajriba va intuitsiyaga bog'liqligini ta'kidlaydi. Ularning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, tajribali sportchilar vaqt cheklovlari va yuqori bosim ostida ham samarali qarorlar qabul qila oladi, chunki ular oldingi musobaqalarda orttirilgan bilimlarni avtomatik tarzda qo'llaydi.

Temperament va shaxsiy xususiyatlarning qaror qabul qilish jarayoniga ta'siri Rossiyalik olim **Boris Tsukanov (2017)** sportchilarning temperament turlarini va ularning qaror qabul qilish strategiyalariga ta'sirini tahlil qilib, ekstravert sportchilarning impulsiv qaror qabul qilishga moyilligini, introvert sportchilarning esa vaziyatni chuqur tahlil qilgan holda, lekin sekinroq qaror chiqarishini aniqlagan. Ushbu tadqiqotlar sportchilarni individual psixologik xususiyatlariga qarab mashg'ulot jarayonini moslashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlardan **V. Karimova (2019)** sport psixologiyasiga oid tadqiqotlarida sportchilarning stressga chidamlilik darajasi va qaror qabul qilish qobiliyatlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, yuqori bosim ostida aniqlik bilan qaror qabul qilish sportchining emotsional barqarorligiga bog'liq ekanligini ta'kidlagan. Uning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, tajribali sportchilarning qaror qabul qilish sifati ularning o'z his-tuyg'ularini boshqarish darajasi bilan uzviy bog'liqdir.

Sport turlariga qarab qaror qabul qilish uslublari **Ericsson, Krampe va Tesch-Römer (1993)** o'z tadqiqotlarida sportchilarning qaror qabul qilish strategiyalarini har bir sport turiga mos ravishda tahlil qilib, jamoaviy va individual sport turlarida farqli usullar qo'llanilishini ko'rsatgan. Masalan, futbol va basketbol kabi jamoaviy sport turlarida qarorlar ko'pincha tezkor va instinktiv bo'lsa, shaxmat va kamondan otish kabi individual sport turlarida esa qarorlar uzoq tahlil qilish va strategik rejalashtirish asosida qabul qilinadi.

Sport psixologiyasi bo'yicha yetakchi tadqiqotchilardan biri bo'lgan **Schmidt va Lee (2019)** o'z tadqiqotlarida motor o'rganish jarayoni va qaror qabul qilish o'rtasidagi bog'liqlikni

tahlil qilib, sportchilarning tajriba orttirgan sari ularning qaror qabul qilish jarayoni avtomatlashtirilgan modelga o'tishini isbotlashgan.

Muhokama. Sportchilarning qaror qabul qilish strategiyalari va ularning shaxsiy xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlik sport psixologiyasining dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, turli nazariy yondashuvlar va empirik tadqiqotlar ushbu jarayonning murakkab psixologik asoslari mavjudligini tasdiqlaydi. Qaror qabul qilish jarayoni nafaqat kognitiv jarayonlar, balki emotsional barqarorlik, stressga chidamlilik va temperament kabi individual xususiyatlar bilan ham bevosita bog'liqdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sportchilarning qaror qabul qilish jarayoni turli omillarga, jumladan, sport turi, tajriba, ijtimoiy-madaniy muhit va stress omillariga bog'liq holda o'zgaradi.

Shaxsiy xususiyatlar va qaror qabul qilish jarayoni Sportchilarning temperament xususiyatlari qaror qabul qilish uslubini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lib, ekstravert sportchilar odatda tezkor, impulsiv va tajovuzkor qarorlar qabul qilishga moyil bo'lsa, introvert sportchilar esa uzoq tahlil qilib, ehtiyotkor yondashuvni tanlaydi. Tsukanov (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, impulsiv qarorlar ayrim sport turlarida foydali bo'lishi mumkin, ayniqsa, futbol yoki basketbol kabi jamoaviy sport turlarida tezkor reaksiya talab qilinadi. Biroq, shaxmat yoki kamondan otish kabi sport turlarida qaror qabul qilish jarayoni batafsil tahlil va strategik rejalashtirish asosida amalga oshiriladi.

Bundan tashqari, sportchilarning qaror qabul qilish uslubi ularning stressga chidamliligi va emotsional barqarorligi bilan ham bevosita bog'liqdir. Karimova (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori bosim ostida stressga chidamli sportchilar aniq va optimal qarorlar qabul qilishga moyil bo'lsa, stressga sezgir sportchilarda impulsivlik yoki ortiqcha ehtiyotkorlik natijasida xatoliklar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli, qaror qabul qilish jarayonini samarali boshqarish uchun sportchilarni psixologik tayyorgarlikdan o'tkazish, stressni boshqarish usullarini o'rgatish va mental barqarorlikni oshirish muhim ahamiyatga ega.

Tajribali va yangi sportchilar o'rtasidagi farqlar: Qaror qabul qilish jarayonida tajribaning o'rni ham katta ahamiyatga ega bo'lib, yangi sportchilar ko'proq analitik fikrlashga tayanishga intilsa, tajribali sportchilar esa intuitiv qaror qabul qilish strategiyasidan foydalanadi. Raab va Gigerenzer (2015) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori malakali sportchilar vaqt cheklangan vaziyatlarda ham samarali qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lib, bu ularning ilgari orttirilgan tajribasi asosida shakllangan avtomatlashtirilgan reflekslarga bog'liqdir. Ushbu yondashuvga ko'ra, yuqori tajribali sportchilar tezroq va to'g'ri qaror qabul qilishga moyil bo'lsa, yangi boshlovchi sportchilar esa ortiqcha tahlil qilish natijasida sekinroq qaror qabul qilishlari mumkin.

Jamoaviy va individual sport turlarida qaror qabul qilish farqlari: Sport turlariga qarab qaror qabul qilish strategiyalarining farqlanishi ham kuzatiladi. Ericsson, Krampe va Tesch-Römer (1993) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoaviy sport turlarida qarorlar ko'pincha tezkor va instinktiv bo'lib, jamoadagi kommunikatsiya va moslashuvchanlik darajasiga bog'liq bo'ladi. Individual sport turlarida esa sportchilarning o'ziga xos qaror qabul qilish uslubi rivojlanib, ular tahliliy yondashuvga ko'proq e'tibor qaratadilar.

Qaror qabul qilish jarayonlarini rivojlantirishga qaratilgan tavsiyalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sportchilarning qaror qabul qilish qobiliyatini oshirish uchun individual yondashuv va maxsus psixologik tayyorgarlik dasturlarini ishlab chiqish zarur. Masalan, stressga chidamli bo'lish uchun relaksatsiya va nafas olish texnikalarini o'rgatish, mental tasvirlash va diqqatni jamlash mashg'ulotlarini tatbiq etish, shuningdek, real o'yin vaziyatlarini modellashtirish orqali sportchilarning qaror qabul qilish tezligi va sifatini oshirish mumkin. Schmidt va Lee (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus kognitiv mashg'ulotlar va simulyatsiya asosida o'yin jarayonlarini takrorlash sportchilarning qaror qabul qilish qobiliyatini yaxshilaydi.

Xulosa. Sportchilarning qaror qabul qilish strategiyalari va ularning shaxsiy xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlik sport psixologiyasining dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, qaror qabul qilish jarayoni sportchining temperament, stressga chidamlilik, impulsivlik va intellektual moslashuvchanlik kabi individual xususiyatlariga bevosita bog'liqdir. Ushbu xususiyatlar sportchining musobaqa davomida yoki mashg'ulot jarayonida qanday qaror qabul qilishiga ta'sir ko'rsatib, natijalar va umumiy samaradorlikni belgilaydi.

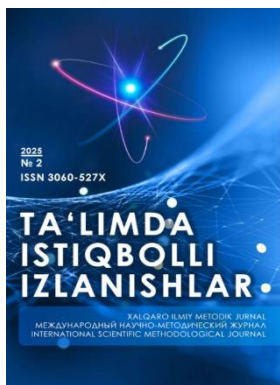
O'rganilgan nazariy va empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yuqori tajribaga ega sportchilar odatda intuitiv qaror qabul qilish strategiyalariga tayanadi, chunki ular ilgari orttirilgan tajribalar va avtomatlashtirilgan reflekslarga asoslangan holda harakat qilishadi. Yangi boshlovchi sportchilar esa, aksincha, analitik yondashuvni qo'llashga moyil bo'lib, har bir qarorni chuqur tahlil qilishga harakat qiladi, biroq bu ba'zan sekin qaror qabul qilishga olib kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. Farrar, Straus and Giroux. – Qaror qabul qilish jarayonining intuitiv va analitik yondashuvlari haqida fundamental tadqiqot.
2. Raab, M., & Gigerenzer, G. (2015). *The Smart Use of Heuristics in Sports Decision Making. Psychology of Sport and Exercise*, 16(1), 19-30. – Sportchilarning tezkor qaror qabul qilish jarayonida evristik yondashuvlarning roli haqida tadqiqot.
3. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press. – Madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasi doirasida shaxsning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri haqida nazariy tadqiqot.
4. Tsukanov, B. (2017). *Temperament i prinyatie resheniy v sporte: Psixologicheskiy analiz*. Moscow: Nauka. – Sportchilarning temperament turlari va qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri haqidagi tadqiqot.
5. Karimova, V. (2019). *Sport psixologiyasi: Qaror qabul qilish strategiyalarining psixologik asoslari*. Tashkent: Fan va Texnologiya. – O'zbekistonlik olim tomonidan sportchilar qaror qabul qilishida shaxsiy xususiyatlarning ahamiyati haqida tadqiqot.
6. Boyatzis, R. E., & McKee, A. (2005). *Resonant Leadership: Renewing Yourself and Connecting with Others Through Mindfulness, Hope, and Compassion*. Harvard Business Review Press. – Rahbarlik va stress sharoitida qaror qabul qilishning psixologik jihatlari haqida tadqiqot.
7. Mayer, J. D., & Salovey, P. (1990). *Emotional Intelligence. Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185-211. – Emotsional intellekt va uning qaror qabul qilish jarayonlariga ta'siri haqida asosiy ilmiy tadqiqot.
8. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books. – Sportchilarning stress ostida qaror qabul qilish jarayonida emotsional intellektning ahamiyati haqida tadqiqot.
9. Ericsson, K. A., Krampe, R. T., & Tesch-Römer, C. (1993). *The Role of Deliberate Practice in the Acquisition of Expert Performance. Psychological Review*, 100(3), 363-406. – Tajribali sportchilarning qaror qabul qilish jarayoni va yuqori darajadagi natijalarga erishishdagi intellektual moslashuvchanlik haqida tadqiqot.
10. Schmidt, R. A., & Lee, T. D. (2019). *Motor Learning and Performance: From Principles to Application*. Human Kinetics. – Sportchilarning qaror qabul qilish jarayonida motor o'rganish va tajribaning ahamiyati haqida tadqiqot.

KARABOYEVA GULZODA AKBARALI QIZI, Qizlarni oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarining psixologik tahlili	85
YO'LDOSHEV TOJIDDIN ABDUKARIMOVICH, AKRAMOVA LAYLO SHAROFIDDIN QIZI, SHOMUROTOV ULUGBEK MELIKBOBOYEVICH, Maktabgasha yoshdagi bolalarda agressiyaning paydo bo'lishi va uni bartaraf etish usullari	89
TURSUNOV JO'RABEK BAXTIYAROVICH, Talabalar o'quv faoliyatini samaradorligini oshirishda milliy qadriyatlardan foydalanishda zamonaviy psixologik yondashuvlar	94
RAMAZONOV JASUR ELMURODOVICH, Ichki ishlar organlari xodimlarining professional tayyorgarligiga qo'yilgan talablar	99
NURULLAYEV FIRUZ FAYZILLOYEVICH, O'quvchilarda kasbiy o'zini anglash va motivatsiya omillari	102
VAFAYEVA DILAFRUZA ORTIKOVNA, Jamiyatda farovonlikni ta'minlashning psixologik omillari	108
RAXIMOV ZOYIR JUMAYEVICH, O'qituvchi kasbiy faoliyat samaradorligini oshirishda psixologik moslashuvning ahamiyati	115
NAZAROV AZAMAT, Davlat boshqaruvida dunyoviylik prinsiplari samarali rahbarlikning tashkiliy-psixologik determinanti sifatida	120
QAHHAROVA MALIKA LUTFULLO QIZI, O'smirlarda ijtimoiy moslashuv va uning psixologik xususiyatlari	124
AXMADOV NAZIRJON RAHMAT O'G'LI, O'smirlarda konstruktiv xulq-atvori shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar	130
JUMANIYOZOVA SHAHNOZA RAJABBOY QIZI, Qalqonsimon bez kasalligiga chalingan bemorlar ruhiy holatining adabiyotlarda o'rganilishi	135
RAXMANOVA DILNOZA FARMANOVNA, Inspektor-psixolog kasbiy kompetentligida refleksion xususiyatlarning roli	140
XASANOV MUZAFAR SADIKOVICH, Chaqiriqqacha harbiy ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy tayyorgarligini o'rganishning empirik usullari	145
OBLOKULOV ANVAR ERKINOVICH, Sportchilarda jamoaviy faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish va guruhda ishlashning psixologik aspektlari	150
SAYDULLAYEV DJAMOLIDDIN YAXSHIBOYEVICH, Talabalarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirish determinantalari va yo'nalishlari	155
BARNOYEV BEKZOD BAHROM O'G'LI, Yolg'izlikka moyil talabalarining shaxsiy psixologik xususiyatlari	160
SAFOYEV HASAN AMINOVICH, Sportchilarning qaror qabul qilish strategiyalari va ularning shaxsiy xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlik	164
HAMROYEVA DILFUZA RAHMATULLAYEVNA, O'smirlarda internet va ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik: diagnostikasi, sabablari va korreksiya usullari	168
OSTONOV JASUR SHOPIRJONOVICH,	172

Talabalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	
KALANDAROVA MADINA BAXADIROVNA,	176
Perinatal psixologiyada tadqiqot ishini tashkil qilishga qo'yiladigan talablar taxlili	
ATOYEVA MEHRINISO FARHODOVNA,	182
Integratsiya yo'nalishlarining psixologiyaga bo'lgan ta'siri	
AXMADOV NAZIRJON RAHMAT O'G'LI,	187
SAYFULLAYEVA SHAHINABONU,	
Ta'lim tizimi va yuqori talablar natijasida talabalarda kelib chiqadigan stress va ularning oldini olish	
USMONOVA SURAYYO MUXIDINOVNA,	191
Pedagog kasbiy faoliyatining stress omillari va metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha muqobil yondashuvlar	
NASIMOVA ZARINA ISOMIDDIN QIZI,	197
Talabalarining tanqidiy fikrlashini pedagogik – psixologik rivojlantirish muammosining nazariy jihatlar	
BOTIROVA MAXLIYO BOTIR QIZI,	201
Oilalarda nizolarni hal qilish yo'llari va oldini olish choralari	
TOIROVA MUNAVVAR MURODULLAYEVNA,	205
O'smir yoshidagi psixologik o'zgarishlar va milliy identiklik	
ODINAYEV TOLIBJON TOYIROVICH,	209
Kasbiy identifikatsiyaning tibbiyot hamshiralari professional faoliyatiga psixologik ta'siri	
YARASHEVA CHAROS OTABEK QIZI,	213
Irodaviy jarayonlarda lokus nazoratning psixologik mexanizmlari	
FAYZIYEVA DILNOZA ASKAROVNA,	217
Ta'lim muassasasi rahbarining kommunikativ kompetensiyasi va maktabdagi ijtimoiy-psixologik muhit	
QODIROVA DILNOZA MURTAZOYEVA,	225
O'smirlarda irodaviy xususiyatlarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	
BURONOVA KAMOLA BAXTIYOROVNA,	231
Oilaviy nizolar va ajralishlarning ijtimoiy psixologik determinantlari	
AXTAMOVA FERANGIZ G'AYRAT QIZI,	237
O'smirlar shaxsida destruktiv xulq-atvorning shakllanishiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy- psixologik omillar: sabablari, oqibatlari va profilaktik yo'llari	
BOBOYEVA FERUZA AZIMJONOVNA,	241
O'smirlarda qadriyatlar haqidagi tasavvurlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik determinantlari	
IQTISODIYOT	
O'KTAMALIYEV ABDULAZIZ,	246
Biyoiqtisodiyot va ekalogik barqarorlik	

**“TA’LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR”
XALQARO ILMIY-METODIK JURNALI UCHUN
MAQOLALARNI RASMIYLASHTIRISH TALABLARI**

“Ta’limda istiqbolli izlanishlar” ilmiy jurnali mualliflari diqqatiga!

1. “Ta’limda istiqbolli izlanishlar” ilmiy jurnali ilmiy maqolalarni o‘zbek, rus va ingliz tillarida chop etadi.

2. E’lon qilinadigan maqolalarga bo‘lgan asosiy talablar:

- + ishning dolzarbligi va ilmiy yangiligi;
- + maqolaning hajmi: adabiyotlar ro‘yxati, chizma va jadvallar inobatga olingan holatda 3-8 betgacha;
- + maqola nomi, annotatsiya (50-60 ta so‘z) va tayanch so‘zlar (8-

10 ta) ingliz, o‘zbek va rus tillarida keltiriladi.

3. Maqola boshida mavzu, muallifning F.I.O. (to‘liq yozilishi kerak), mualliflar bir nechta bo‘lsa, ularning har biri haqida to‘liq ma’lumotlar berilishi shart, tashkilot, shahar, mamlakat, muallifning e-maili ko‘rsatiladi. Matnda kirish qismi, tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar, olingan natijalar va ularning tahlili, xulosa, adabiyotlar ro‘yxati, albatta, keltiriladi. Maqolada keyingi 10-15 yilda e’lon qilingan adabiyotlarga havola qilinishi tavsiya etiladi.

4. Matn uchun: Microsoft Word; Times New Roman, 12 shrift, maqola nomi bosh harflarda, interval 1,0; abzas 1,0 sm, yuqori va pastki tomon 2 sm, chap va o‘ng tomon 2 sm.

5. Agar maqolaga rasm, jadval, diagramma, sxema, chizma, turli grafik belgilar kiritilgan bo‘lsa, ular aniq va ravshan tasvirlanishi, qisqartmalarning to‘liq izohi yozilishi lozim. Formulalar matnga maxsus kompyuter dasturlarida kiritilishi kerak.

6. Iqtibos olingan yoki foydalanilgan adabiyot satr osti izohi tarzida emas, balki maqola oxirida asosiy matndagi ketma-ketligi asosida umumiy ro‘yxatda ko‘rsatiladi. Matn ichidagi ko‘chirmadan so‘ng iqtibos olingan asarning ro‘yxatdagi tartib raqami va sahifasi kvadrat qavs ichida beriladi. Bu o‘rinda kitob, to‘plam, monografiyalar uchun mualliflarning ism-familiyalari, manbaaning to‘liq nomi, nashr ko‘rsatkichi (shahar, nashriyot va nashr yili) ko‘rsatiladi. Jurnal maqolalari va boshqa davriy nashrlar uchun mualliflarning ism-familiyalari, maqola nomi, jurnal nomi, yili va soni, sahifa nomeri ko‘rsatiladi.

7. Maqola matni kamida 70-80 % muallifning shaxsiy izlanishlari natijasiga asoslanishi lozim. Topshirilgan maqolalar “Antiplagiat” tizimi yordamida tekshiriladi.

8. Tahririyatga taqdim qilingan maqolalar tahririyat tomonidan taqrizga beriladi. Maqola taqrizdan qaytgach, agar zarur bo‘lsa, barcha savol va e’tirozlar bo‘yicha muallifga qayta ishlash uchun taqdim etiladi. Maqola nusxalari qaytarilmaydi.

9. Tahririyat maqolani taqrizga yuboradi, taqriz ijobiy bo‘lsa maqola jurnalda chop etish uchun qabul qilinadi. Jurnalda anjuman tezislari va ma’ruzalari chop etilmaydi. E’lon qilingan materiallarning haqqoniyligiga va ko‘chirilmaganligiga shaxsan muallif javobgardir.

10. Tahririyat maqolaga ayrim kichik o‘zgartirishlarni kiritishi mumkin. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan ko‘rib chiqilmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

11. Ijobiy taqriz berilgan maqola tahririyat tomonidan qabul qilingan sanaladi. Jurnal tahririyati maqola matnini qisqartirish va unga tahririy o‘zgartirishlar kiritishga haqlidir.

12. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan qabul qilinmaydi va ko‘rib chiqilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2025-yil 16-fevral kuni № 622042-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Tahririyat manzili: 200117, O'zbekiston Respublikasi,
Buxoro shahri Alpomish ko'chasi, 9-uy
Elektron manzil: <https://fanistiqbollari.uz>
Telegram raqami: +998 (93) 689-80-90

Ta'limda istiqbolli izlanishlar //xalqaro ilmiy-metodik jurnal.
Buxoro-2025. № 3-son, 1-qism , B. 255.